

Prop. 8 S

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til ratifikasjon av protokoll av 20. mai 2015 om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 30. oktober 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Innledning

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia ble undertegnet 17. desember 2009 og trådte i kraft 1. juli 2011. På EFTAs minstermøte sommeren 2010 ble det besluttet at EFTA i alle pågående og fremtidige forhandlinger om frihandelsavtaler skal forhandle om å inkludere et eget kapittel om handel og bærekraftig utvikling. På denne bakgrunn ba EFTA om at det inkluderes et kapittel om handel og bærekraftig utvikling i frihandelsavtalen med Serbia, samt at fortalen og formålsbestemmelsen i avtalen oppdateres. Serbia aksepterte dette (forhandlinger om endringene av frihandelsavtalen ble ferdigstilt 2. desember 2014), og forhandlinger om protokoll om nevnte endringer av frihandelsavtalen ble ferdigstilt 17. april 2015. Protokollen om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia ble undertegnet 20. mai 2015 i Beograd.

I og med at ratifikasjon av protokollen anses som en sak av særlig stor viktighet, er Stortingets samtykke til ratifikasjon nødvendig i medhold av Grl. § 26 annet ledd.

Protokollen i engelsk originalversjon med oversettelse til norsk følger som trykt vedlegg til proposisjonen.

2 Nærmere om endringsprotokollen

2.1 Artikkel 1 om endring av frihandelsavtalens fortale

Artikkel 1 i endringsprotokollen fastsetter at frihandelsavtalens fortale skal endres. Frihandelsavtalens fortale redegjør for hvem som er partene i avtalen og de forhold partene legger vekt på ved gjennomføringen av denne. Forskjellen mellom den nåværende fortalen og den nye fortalen består hovedsakelig i en utbygging av forholdene partene legger vekt på i gjennomføringen av frihandelsavtalen. Tilleggselementene består i at partene forplikter seg til å arbeide for bærekraftig utvikling og anerkjenner viktigheten av koblingen mellom handel, miljø og arbeidstakerrettigheter, en stadfesting av forpliktelser i multilaterale miljøavtaler og anerkjennelse av viktigheten av bedrifters samfunnsansvar for bærekraftig utvikling.

2.2 Artikkel 2 om endring av frihandelsavtalens formålsbestemmelse

Endringsprotokollens artikkel 2 fastslår at formålsbestemmelsen i artikkel 1 skal endres. Artikkel 1 nr. 1 fastslår at avtalen og de bilaterale komplementære landbruksavtalene oppretter et fri-

handelsområde mellom EFTA-statene og Serbia og angir det overordnede målet med avtalen. Endringen av bestemmelsens første ledd understreker at målsettingen er å fremme velstand og bærekraftig utvikling på sine territorier. Ny bokstav e) i endringsprotokollens artikkel 2 nr. 2 sier at ett av formålene med avtalen er å utvikle internasjonal handel på en måte som bidrar til formålet om bærekraftig utvikling, samt å sørge for at dette formålet er integrert og reflektert i partenes handelsforhold.

2.3 Artikkel 3 om nytt kapittel 6 om handel og bærekraftig utvikling

Endringsprotokollens artikkel 3 fastslår at det innsettes et nytt kapittel 6 om handel og bærekraftig utvikling i avtalen. Kapitlet inneholder ti artikler (artikkel 32 til artikkel 41):

2.3.1 Ny artikkel 32 i frihandelsavtalen

Artikkel 32 stadfester kapitlets kontekst og formål. Artikkelen viser til sentrale, internasjonale erklæringer med generelle prinsipper for miljø og arbeidstakerrettigheter. Den bekrefter videre sammenhengen mellom økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljøvern. Artikkelen forplikter partene til å fremme bilateral og internasjonal handel på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling.

2.3.2 Ny artikkel 33 i frihandelsavtalen

Artikkel 33 fastslår at kapitlet gjelder for tiltak avtalepartene opprettholder eller innfører som berører handels- og investeringsaspekter av miljø og arbeidslivsspørsmål.

2.3.3 Ny artikkel 34 i frihandelsavtalen

Artikkel 34 viser til partenes rett til å fastsette sitt eget nivå for beskyttelse av miljø og arbeidsliv i tråd med egen lovgivning. Videre bindes partene til å søke å sikre at deres lovgivning, politikk og praksis bidrar til og oppmuntrer til et høyt beskyttelsesnivå i overensstemmelse med standarder, prinsipper og avtaler referert til i artikkel 36 og 37, og til å arbeide for å forbedre beskyttelsesnivået ytterligere.

2.3.4 Ny artikkel 35 i frihandelsavtalen

Artikkel 35 forplikter partene til å håndheve sin miljø- og arbeidstakerlovgivning og til ikke å redu-

sere nivået på sin miljø- og arbeidstakerbeskyttelse, ene og alene for å oppmuntre til handel eller investeringer fra en annen part eller for å oppnå konkurransefortrinn. Videre forplikter partene seg til å unnlate å anvende, eller gi unntak fra, relevant lovgivning for å oppnå samme effekt.

2.3.5 Ny artikkel 36 i frihandelsavtalen

Artikkel 36 viser til partenes forpliktelser som følger av deres ILO-medlemskap, herunder organiseringsfrihet, avskaffing av tvangsarbeid, eliminering av barnearbeid, eliminering av diskriminering i sysselsetting og yrke, samt forpliktelsen til å implementere ratifiserte ILO-konvensjoner. Videre bekrefter partene sine forpliktelser gitt i ministererklæringer under FNs økonomiske og sosiale rådsmøte om full sysselsetting og anstendig arbeidsliv i 2006. Disse omfatter blant annet forpliktelsen om å fremme utviklingen i internasjonal handel på en måte som bidrar til full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeidsliv for alle. Artikkelen stadfester at brudd med grunnleggende prinsipper og rettigheter for arbeidsliv ikke er legitime komparative fortrinn, og at arbeidsstandarder ikke skal benyttes i proteksjonistisk øyemed.

2.3.6 Ny artikkel 37 i frihandelsavtalen

Artikkel 37 stadfester at partene bekrefter sin forpliktelse til effektivt å implementere og etterleve multilaterale miljøavtaler som de er part i, samt sin etterlevelse av miljøprinsippene som er reflektert i erklæringene det er vist til i artikkel 32.

2.3.7 Ny artikkel 38 i frihandelsavtalen

Artikkel 38 fastslår at partene vil etterstrebe å legge til rette for og fremme utenlandske investeringer og handel med varer og tjenester som bidrar til bærekraftig utvikling. Artikkelen sier videre at partene vil oppmuntre samarbeid mellom bedrifter når det gjelder denne type varer og tjenester.

2.3.8 Ny artikkel 39 i frihandelsavtalen

Artikkel 39 fastslår at partene skal etterstrebe å styrke samarbeid hva gjelder handel og bærekraftig utvikling i relevante internasjonale fora.

2.3.9 Ny artikkel 40 i frihandelsavtalen

Artikkel 40 fastslår at partene skal opprette kontaktpunkter og at partene gjennom disse kontaktpunktene kan be om konsultasjoner i Den blandede komité om spørsmål knyttet til dette kapitlet. Når en part mener at en annen parts tiltak ikke er i tråd med forpliktelsene i dette kapitlet, kan vedkommende anmode om tvisteløsningskonsultasjoner i henhold til artikkel 43. Kapitlet om handel og bærekraftig utvikling er ikke gjenstand for de øvrige bestemmelsene i frihandelsavtalens tvisteløsningskapittel.

2.3.10 Ny artikkel 41 i frihandelsavtalen

Artikkel 41 fastslår at partene gjennom Den blandede komité jevnlig skal gjennomgå fremdrift i oppnåelsen av målsettingene i kapitlet og i lys av relevant internasjonal utvikling vurdere områder hvor ytterligere tiltak kan fremme disse målene.

2.4 Artikkel 4 om endring av nummerering

Artikkel 4 i endringsprotokollen fastsetter at det skal skje en endring av nummereringen. Som følge av at det innsettes et nytt kapittel 6 er det nødvendig å endre nummereringen av kapitlene og artiklene som kommer etter det nye kapitlet. Referansen til «artikkel 34» i artikkel 33 nr. 3 skal erstattes med «artikkel 44».

2.5 Artikkel 5 om endring av referanse

Av endringsprotokollens artikkel 5 følger det at referansen til «artikkel 36» i vedlegg VII bokstav b) erstattes med «artikkel 46».

2.6 Artikkel 6 om endring av referanse i den bilaterale landbruksavtalen

Av endringsprotokollens artikkel 6 følger det at det skal skje en endring av referanse i den bilate-

rale landbruksavtalen. Som følge av ny nummerring av kapitler i frihandelsavtalen vil referansen til «kapittel 7» i artikkel 7 i den bilaterale landbruksavtalen mellom Norge og Serbia erstattes med «kapittel 8».

2.7 Artikkel 7 om ikrafttredelse

Av endringsprotokollens artikkel 7 følger det at endringene skal tre i kraft den første dag i den tredje måned etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssinstrumentet er sendt depositaren.

3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Protokollen om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia vil ikke medføre budsjettmessige eller administrative konsekvenser av betydning.

4 Konklusjon og tilrådning

Protokollen om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia om inkludering av et kapittel om handel og bærekraftig utvikling, kan bidra til en bevisstgjøring og aksept av at handel skal foregå på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling.

Protokollen om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia om inkludering av et kapittel om handel og bærekraftig utvikling er forelagt samtlige departementer som alle anbefaler at ratifikasjon finner sted.

Nærings- og fiskeridepartementet tilrår at protokoll om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia ratifiseres. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til ratifikasjon av protokoll av 20. mai 2015 om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til ratifikasjon av protokoll av 20. mai 2015 om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia, i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag
til vedtak om samtykke til ratifikasjon av protokoll
av 20. mai 2015 om endring av frihandelsavtalen mellom
EFTA-statene og Serbia

I

Stortinget samtykker i ratifikasjon av protokoll av 20. mai 2015 om endring av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Serbia.

Vedlegg 1**Protocol amending the
free trade agreement
between the EFTA states
and the republic of Serbia**

Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway, the Swiss Confederation (hereinafter referred to as “the EFTA States”), on the one part,

and the Republic of Serbia (hereinafter referred to as “Serbia”), on the other,

hereinafter each individual State referred to as a “Party” or collectively referred to as the “Parties”:

Having regard to the Free Trade Agreement between the EFTA States and the Republic of Serbia, signed in Geneva on 17 December 2009, hereinafter referred to as “the Agreement”,

Having regard to their commitment to pursue the objective of sustainable development and recognising the importance of coherence and mutual supportiveness of trade, environment and labour policies in this respect,

Having regard to discussions at the first meeting of the EFTA-Serbia Joint Committee held in Geneva on 25 October 2012, as well as subsequent exchanges, on the addition of a chapter on trade and sustainable development to the Agreement,

Having regard to Article 40 of the Agreement,
AGREE TO THE FOLLOWING AMENDMENTS TO THE AGREEMENT:

Article 1

The following text shall replace the PREAMBLE of the Agreement in its entirety:

“PREAMBLE

Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway, the Swiss Confederation (hereinafter referred to as “the EFTA States”), on the one part,

and the Republic of Serbia (hereinafter referred to as “Serbia”), on the other,

**Protokoll om endring av
frihandelsavtalen mellom
EFTA-statene og
republikken Serbia**

Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Det sveitsiske edsforbund, heretter kalt «EFTA-statene», på den ene siden

og Republikken Serbia, heretter kalt «Serbia», på den andre siden,

hver enkelt stat heretter kalt «part» eller samlet kalt «partene»,

som viser til frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Republikken Serbia, som ble undertegnet i Genève 17. desember 2009, heretter kalt «avtalen»,

som viser til at de har forpliktet seg til å søke å nå målet om en bærekraftig utvikling, og som i den forbindelse er oppmerksom på betydningen av at handels-, miljø- og arbeidslivspolitikker er samstemt og gjensidig støttende,

som viser til de drøftelser som fant sted under det første møtet i Den blandede komité for Serbia-EFTA-avtalen, som ble avholdt i Genève 25. oktober 2012, samt senere meningsutvekslinger om å tilføye et kapittel om handel og bærekraftig utvikling til avtalen,

som viser til artikkel 40 i avtalen,

ER ENIGE OM Å GJØRE FØLGENDE
ENDRINGER I AVTALEN:

Artikkel 1

Avtalens fortale skal i sin helhet lyde:

«FORTALE

Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Det sveitsiske edsforbund, heretter kalt «EFTA-statene», på den ene siden

og Republikken Serbia, heretter kalt «Serbia», på den andre siden,

hereinafter each individual State referred to as a “Party” or collectively referred to as the “Parties”:

Recognising the common wish to strengthen the links between the EFTA States on the one part and Serbia on the other by establishing close and lasting relations;

Recalling their intention to participate actively in the process of Euro-Mediterranean economic integration and expressing their preparedness to co-operate in seeking ways and means to strengthen this process;

Reaffirming their commitment to democracy, human rights and fundamental freedoms, and to the political and economic freedoms, in accordance with their obligations under international law, including the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights;

Reaffirming their commitment to pursue the objective of sustainable development and recognising the importance of coherence and mutual supportiveness of trade, environment and labour policies in this respect;

Reaffirming their rights and obligations under multilateral environmental agreements to which they are a party and the respect for the fundamental rights of workers, including the principles set out in the relevant International Labour Organisation (ILO) Conventions to which they are a party;

Aiming to create new employment opportunities and improve health and living standards, along with high levels of protection of health and safety and of the environment in their respective territories;

Desiring to create favourable conditions for the development and diversification of trade between them and for the promotion of commercial and economic co-operation in areas of common interest on the basis of equality, mutual benefit, non-discrimination and international law;

Determined to promote and further strengthen the multilateral trading system, building on their respective rights and obligations under the Marrakesh Agreement establishing the World Trade Organisation (hereinafter referred to as “the WTO”) and the other agreements negotiated thereunder, thereby contributing to the harmonious development and expansion of world trade;

Considering that no provision of this Agreement may be interpreted as exempting the Parties from their obligations under other interna-

hver enkelt stat heretter kalt «part» eller samlet kalt «partene»,

Som erkjenner at det er et felles ønske å styrke båndene mellom EFTA-statene på den ene siden og Serbia på den andre siden, ved å etablere nære og varige forbindelser,

Som minner om at de har til hensikt å delta aktivt i den økonomiske integreringsprosessen for Europa og Middelhavsområdet, og som sier seg rede til å samarbeide om å finne muligheter og midler til å styrke denne prosessen,

Som på nytt bekrefter sin oppslutning om demokratiet, menneskerettighetene og de grunnleggende friheter og om de politiske og økonomiske friheter, i samsvar med sine forpliktelser etter folkeretten, herunder De forente nasjoners pakt og Verdenserklæringen om menneskerettighetene,

Som på nytt bekrefter at de forplikter seg til å søke å nå målet om en bærekraftig utvikling, og som i den forbindelse er oppmerksom på betydningen av en samstemt og gjensidig støttende handels-, miljø- og arbeidslivspolitik,

Som på nytt bekrefter sine rettigheter og forpliktelser i henhold til multilaterale miljøavtaler de er part i, og respekt for arbeidstakernes grunnleggende rettigheter, herunder prinsippene fastsatt i de relevante konvensjoner fra Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO) som de er part i,

Som har som mål å skape nye arbeidsplasser og bedre helsesituasjonen og levestandarden, parallelt med et godt vern av helse, miljø og sikkerhet på deres respektive territorier,

Som ønsker å skape gunstige vilkår for å utvikle og diversifisere handelen seg imellom og for å fremme handelsmessig og økonomisk samarbeid på områder av felles interesse på grunnlag av likhet, gjensidig nytte, likebehandling og folkerett,

Som er fast bestemt på å fremme og ytterligere styrke det multilaterale handelssystemet ved å bygge på sine respektive rettigheter og forpliktelser etter Marrakesh-avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon (heretter kalt «WTO») og de øvrige avtaler som er forhandlet fram innenfor rammen av den, og derved medvirke til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen,

Som anser at ingen bestemmelse i denne avtale kan tolkes slik at partene fritas for sine forpliktelser etter andre internasjonale avtaler,

tional agreements, especially the Marrakesh Agreement establishing the WTO and the other agreements negotiated thereunder;

Determined to implement this Agreement with the objectives to preserve and protect the environment through environmentally sound management and to ensure the optimal use of the world's resources in accordance with the objective of sustainable development;

Affirming their commitment to the rule of law, to prevent and combat corruption in international trade and investment and to promote the principles of transparency and good governance;

Acknowledging the significance of responsible corporate conduct and its contribution to sustainable economic development and affirming their support to efforts for the promotion of relevant international standards;

Declaring their readiness to examine the possibility of developing and deepening their economic relations in order to extend them to fields not covered by this Agreement;

Convinced that this Agreement will enhance the competitiveness of their firms in global markets and create conditions encouraging economic, trade and investment relations between them;

Acknowledging the importance of good corporate governance and corporate social responsibility for sustainable development, and affirming their aim to encourage enterprises to observe, internationally recognised guidelines and principles in this respect, such as the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, the OECD Principles of Corporate Governance and the UN Global Compact;

Have decided, in pursuit of the above, to conclude the following Agreement (hereinafter referred to as "this Agreement").

Article 2

Paragraph 1 of Article 1 "Objectives" of the Agreement shall be replaced in its entirety by the following new wording:

"1. The EFTA States and Serbia shall establish a free trade area by means of this Agreement and the complementary agreements on trade in agricultural products, concurrently concluded between each individual EFTA State and

og særlig Marrakesh-avtalen om opprettelse av WTO og de øvrige avtaler som er forhandlet fram innenfor rammen av den,

Som er fast bestemt på å gjennomføre denne avtale med det mål å bevare og verne om miljøet gjennom god miljøstyring og å sikre en best mulig utnyttelse av verdens ressurser i samsvar med målsettingen om en bærekraftig utvikling,

Som bekrefter sin oppslutning om rettsstatens prinsipper og sin forpliktelse til å forebygge og bekjempe korrupsjon i internasjonal handel og internasjonale investeringer og til å fremme prinsippene om åpenhet og et godt styresett,

Som erkjenner betydningen av ansvarlig atferd i privat sektor og hvordan dette bidrar til en bærekraftig økonomisk utvikling, og som bekrefter at de støtter arbeidet med å fremme relevante internasjonale standarder,

Som erklærer at de er villig til å undersøke muligheten for å videreutvikle og utdype sine økonomiske forbindelser, med det siktemål å utvide dem til områder som ikke omfattes av denne avtale,

Som er overbevist om at denne avtale vil styrke foretakenes konkurranseevne i globale markeder og skape vilkår som stimulerer de økonomiske forbindelsene og handels- og investeringsforbindelsene dem imellom,

Som erkjenner at god foretaksledelse og samfunnsansvar er viktig for en bærekraftig utvikling, og som bekrefter at de har som mål å stimulere foretak til å følge internasjonalt anerkjente retningslinjer og prinsipper i så måte, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, OECDs prinsipper for foretaksledelse og De forente nasjoners «Global Compact»,

Har besluttet, for å nå ovennevnte mål, å inngå følgende avtale (heretter kalt «denne avtale»):.

Artikkel 2

I avtalens artikkel 1, «Mål», skal nr. 1 i sin helhet lyde:

«1. EFTA-statene og Serbia skal opprette et frihandelsområde ved denne avtale og ved tilleggsavtalene om handel med landbruksvarer som inngås samtidig mellom hver enkelt EFTA-stat og Serbia, med sikte på å stimulere

Serbia, with a view to spurring prosperity and sustainable development in their territories.”

til framgang og en bærekraftig utvikling på deres territorier.»

Subparagraph 2 (e) of Article 1 “Objectives“ of the Agreement shall be replaced by subparagraph 2 (f) of the same Article with the following wording:

I avtalens artikkel 1, «Mål», erstattes nr. 2 bokstav e) med nr. 2 bokstav f) i samme artikkel, og skal lyde:

“(f) to contribute in this way to the harmonious development and expansion of world trade.”

«f) på denne måten å bidra til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen.»

Subparagraph (e), shall be added to paragraph 2 of Article 1 “Objectives“ of the Agreement, with the following wording:

I avtalens artikkel 1, «Mål», skal nytt nr. 2 bokstav e) lyde:

“(e) to develop international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties’ trade relationship; and”.

«e) å sikre at internasjonal handel utvikles på en slik måte at det bidrar til målsettingen om en bærekraftig utvikling, og at denne målsettingen innarbeides og kommer til uttrykk i partenes handelsforbindelser, og».

Article 3

After Article 31, a new CHAPTER 6 with the title “Trade and Sustainable Development“ containing Articles 32 – 41 shall be added to the Agreement, with the following text:

Artikkel 3

Etter artikkel 31 i avtalen skal nytt KAPITTEL 6 med tittelen «Handel og bærekraftig utvikling» bestående av artikkel 32–41 lyde:

“CHAPTER 6

Trade and sustainable development

Article 32

Context and Objectives

1. The Parties recall the Stockholm Declaration on the Human Environment of 1972, the Rio Declaration on Environment and Development of 1992, Agenda 21 on Environment and Development of 1992, the Johannesburg Plan of Implementation on Sustainable Development of 2002, the Rio+20 Outcome Document “The Future We Want“ of 2012, the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up of 1998, the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006 and the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization of 2008.
2. The Parties recognise that economic development, social development and environmental protection are interdependent and mutually supportive components of sustainable development. They underline the benefit of cooperation on trade-related labour and environmental issues as part of a

«KAPITTEL 6

Handel og bærekraftig utvikling

Artikkel 32

Kontekst og formål

1. Partene minner om Stockholm-erklæringen om det menneskelige miljø fra 1972, Rio-erklæringen om miljø og utvikling fra 1992, Agenda 21 om miljø og utvikling fra 1992, handlingsplanen for en bærekraftig utvikling fra Johannesburg i 2002, sluttokumentet «*The Future We Want*» fra Rio+20 i 2012, ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet og oppfølgingen av erklæringen fra 1998, ministererklæringen om full sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår vedtatt av FN’s økonomiske og sosiale råd i 2006 og ILOs erklæring om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering fra 2008.
2. Partene erkjenner at miljøvern og økonomisk og sosial utvikling er gjensidig avhengige og støttende faktorer for å oppnå en bærekraftig utvikling. De understreker nytten av å samarbeide om handelsrelaterte sider ved miljø- og arbeidslivsspørsmål som ledd i en global tilnærming til handel og

global approach to trade and sustainable development.

3. The Parties reaffirm their commitment to promote the development of international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties' trade relationship.

Article 33

Scope

Except as otherwise provided in this Chapter, this Chapter applies to measures adopted or maintained by the Parties affecting trade-related and investment-related aspects of labour¹ and environmental issues.

Article 34

Right to Regulate and Levels of Protection

1. Recognising the right of each Party, subject to the provisions of this Agreement, to establish its own level of environmental and labour protection, and to adopt or modify accordingly its relevant laws and policies, each Party shall seek to ensure that its laws, policies and practices provide for and encourage high levels of environmental and labour protection, consistent with standards, principles and agreements referred to in Articles 36 and 37 and shall strive to further improve the level of protection provided for in those laws and policies.
2. The Parties recognise the importance, when preparing and implementing measures related to the environment and labour conditions that affect trade and investment between them, of taking account of scientific, technical and other information, and relevant international standards, guidelines and recommendations.

Article 35

Upholding Levels of Protection in the Application and Enforcement of Laws, Regulations or Standards

1. A Party shall not fail to effectively enforce its environmental and labour laws, regulations

bærekraftig utvikling.

3. Partene bekrefter at de forplikter seg til å fremme utvikling av internasjonal handel på en slik måte at det bidrar til målsettingen om en bærekraftig utvikling, og til å sikre at denne målsettingen innarbeides og kommer til uttrykk i partenes handelsforbindelser.

Artikkel 33

Virkeområde

Med mindre noe annet er fastsatt i dette kapittel, skal nevnte kapittel få anvendelse på tiltak som berører handels- og investeringsrelaterte sider ved miljø- og arbeidslivsspørsmål¹, og som vedtas eller opprettholdes av partene.

Artikkel 34

Rett til regulering og vernenivå

1. Partene skal, idet de anerkjenner hverandres rett til å fastsette nivået for sitt eget miljø- og arbeidervern og i tråd med dette å vedta ny eller endre eksisterende relevant lovgivning og politikk, og med de begrensninger som følger av bestemmelsene i denne avtale, arbeide for å sikre at deres respektive lovgivning, politikk og praksis tar hensyn til og fremmer et høyt miljø- og arbeidervernnivå, i samsvar med de standarder, prinsipper og avtaler som er nevnt i artikkel 36 og 37, og skal bestrebe seg på å styrke vernet fastsatt i slik lovgivning og politikk ytterligere.
2. Partene erkjenner at det er viktig å ta hensyn til vitenskapelig, teknisk og annen informasjon samt relevante internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger i sitt arbeid med å utforme og gjennomføre tiltak som gjelder miljø og arbeidsforhold, og som påvirker handelen og investeringsvirksomheten dem imellom.

Artikkel 35

Opprettholdelse av vernenivå ved anvendelse og håndheving av lover, forskrifter og standarder

1. En part skal ikke unnlate effektivt å håndheve sine egne miljø- og arbeidslivslover, -for-

¹ When labour is referred to in this Chapter, it includes the issues relevant to the Decent Work Agenda as agreed on in the ILO.

¹ Med uttrykkene «arbeid», «arbeids-», «arbeidslivs-» og «arbeider-» menes i dette kapittel også spørsmål av betydning for handlingsplanen «Decent Work Agenda», vedtatt av ILO.

or standards in a manner affecting trade or investment between the Parties.

2. Subject to Article 34, a Party shall not:

- (a) weaken or reduce the level of environmental or labour protection provided by its laws, regulations or standards with the sole intention to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory; or
- (b) waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, such laws, regulations or standards in order to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory.

Article 36

International Labour Standards and Agreements

1. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO and the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up adopted by the International Labour Conference at its 86th Session in 1998, to respect, promote and realise the principles concerning the fundamental rights, namely:
 - (a) the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
 - (b) the elimination of all forms of forced or compulsory labour;
 - (c) the effective abolition of child labour; and
 - (d) the elimination of discrimination in respect of employment and occupation.
2. The Parties reaffirm their commitment, under the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006, to recognising full and productive employment and decent work for all as a key element of sustainable development for all countries and as a priority objective of international cooperation and to promoting the development of international trade in a way that is conducive to full and productive employment

skrifter og -standarder på en måte som påvirker handelen eller investeringsvirksomheten mellom partene.

2. Med forbehold for artikkel 34 skal en part ikke

- a) svekke eller senke miljø- eller arbeidervernnivået fastsatt i partens lover, forskrifter eller standarder utelukkende i den hensikt å stimulere til investeringer fra en annen part eller å søke eller styrke et handelsmessig konkurransefortrinn for produsenter eller tjenesteytere som driver virksomhet på partens territorium, eller
- b) gi avkall på eller på annen måte avvike fra, eller tilby å gi avkall på eller på annen måte avvike fra, slike lover, forskrifter eller standarder i den hensikt å stimulere til investeringer fra en annen part eller å søke eller styrke et handelsmessig konkurransefortrinn for produsenter eller tjenesteytere som driver virksomhet på partens territorium.

Artikkel 36

Internasjonale arbeidslivsstandarter og -avtaler

1. Partene minner om forpliktelsene som følger av medlemskap i ILO og ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet samt oppfølgingen av erklæringen vedtatt på Den internasjonale arbeidskonferansens 86. sesjon i 1998, om å respektere, fremme og gjennomføre prinsippene som følger av de grunnleggende rettigheter, det vil si:
 - a) foreningsfrihet og reell anerkjennelse av retten til å føre kollektive forhandlinger,
 - b) avskaffing av alle former for tvangsarbeid,
 - c) effektiv avskaffing av barnarbeid, og
 - d) avskaffing av forskjellsbehandling ved ansettelse og i yrke.
2. Partene bekrefter at de, i henhold til ministererklæringen om full sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår vedtatt av FNs økonomiske og sosiale råd i 2006, forplikter seg til å anerkjenne full og produktiv sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår for alle som en sentral forutsetning for å oppnå en bærekraftig utvikling i alle land og som en prioritert målsetting for internasjonalt samarbeid, og til å fremme utvikling av internasjonal handel på en slik måte at det bidrar til full og

and decent work for all.

3. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO to effectively implementing the ILO Conventions which they have ratified and to make continued and sustained efforts towards ratifying the fundamental ILO Conventions as well as the other Conventions that are classified as “up-to-date” by the ILO.
4. The violation of fundamental principles and rights at work shall not be invoked or otherwise used as a legitimate comparative advantage. Labour standards shall not be used for protectionist trade purposes.

Article 37

Multilateral Environmental Agreements and Environmental Principles

1. The Parties recall their obligations deriving from multilateral environmental agreements to which they are a party, reaffirm their commitment to the effective implementation in their laws, regulations, standards and practices of these agreements, as well as their adherence to environmental principles reflected in the international instruments referred to in Article 32.
2. The Parties also recall their obligation to effectively enforce their domestic environmental laws, regulations and standards.

Article 38

Promotion of Trade and Investment Favouring Sustainable Development

1. The Parties shall strive to facilitate and promote foreign investment, as well as trade in and dissemination of goods and services beneficial to the environment, including through addressing related non-tariff barriers. This may further include the fostering of sound environmental technology, research, development and innovation in support of green economy, sustainable renewable energy, energy efficient and eco-labelled goods and services.
2. The Parties shall strive to facilitate and promote foreign investment, trade in and dissemination of goods and services that contribute to sustainable development, including goods and services that are the subject of schemes such as fair and ethical trade.

produktiv sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår for alle.

3. Partene minner om forpliktelsene som følger av medlemskap i ILO, om effektivt å gjennomføre ILO-konvensjonene de har ratifisert, og kontinuerlig og konsekvent å arbeide for at de grunnleggende ILO-konvensjonene og de øvrige konvensjonene ILO har klassifisert som ajourførte, blir ratifisert.
4. Brudd på grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet skal ikke kunne påberopes eller på annet vis benyttes som et legitimt komparativt fortrinn. Arbeidslivsstandarder skal ikke benyttes til handelspolitisk proteksjonisme.

Artikkel 37

Multilaterale miljøavtaler og miljømessige prinsipper

1. Partene erindrer sine forpliktelser i henhold til multilaterale miljøavtaler de er part i, og bekrefter at de forplikter seg til effektivt å gjennomføre disse avtalene i sine respektive lover og forskrifter, standarder og praksis, og at de slutter opp om de miljømessige prinsippene som er nedfelt i de internasjonale instrumentene omtalt i artikkel 32.
2. Partene har også i erindring at de har forpliktet seg til effektivt å håndheve sine nasjonale miljølover, -forskrifter og -standarder.

Artikkel 38

Fremme av handel og investeringer som er gunstige for en bærekraftig utvikling

1. Partene skal bestrebe seg på å fremme og legge forholdene til rette for utenlandske investeringer i samt handel med og spredning av varer og tjenester som gagner miljøet, blant annet ved å fjerne tilhørende ikke-tollbaserte handelshindringer. Dette kan i sin tur omfatte fremme av god miljøteknologi, forskning, utvikling og nyskaping som støtter opp om grønn økonomi, bærekraftig fornybar energi og energieffektive og miljømerkede varer og tjenester.
2. Partene skal bestrebe seg på å fremme og legge forholdene til rette for utenlandske investeringer i, handel med og spredning av varer og tjenester som bidrar til en bærekraftig utvikling, herunder varer og tjenester som omfattes av ordninger som etisk og rettferdig handel.

3. To this end, the Parties agree to exchange views and may consider, jointly or bilaterally, cooperation in this area.
4. The Parties shall encourage cooperation between enterprises in relation to goods, services and technologies that contribute to sustainable development and are beneficial to the environment.

Article 39

Cooperation in International Fora

The Parties shall strive to strengthen their cooperation on trade and investment related labour and environmental issues of mutual interest in relevant bilateral, regional and multilateral fora in which they participate.

Article 40

Implementation and Consultations

1. The Parties shall designate the administrative entities which shall serve as contact point(s) for the purpose of implementing this Chapter.
2. A Party may through the contact point(s) referred to in paragraph 1 request expert consultations or consultations within the Joint Committee regarding any matter arising under this Chapter. The Parties shall make every attempt to arrive at a mutually satisfactory resolution of the matter. Where relevant, subject to the agreement of the Parties, they can seek advice of the relevant international organisations or bodies.
3. If a Party considers that a measure of another Party does not comply with the obligations under this Chapter, it may have recourse to consultations according to Article 43.

Article 41

Review

The Parties shall periodically review in the Joint Committee progress achieved in pursuing the objectives set out in this Chapter, and consider relevant international developments to identify areas where further action could promote these objectives.”

The numbers of all existing chapters and articles following the new CHAPTER 6 shall be renumbered accordingly.

3. Partene er derfor enige om å utveksle synspunkter og kan vurdere å samarbeide, enten i fellesskap eller bilateralt, på dette området.
4. Partene skal stimulere til samarbeid mellom foretak om varer, tjenester og teknologi som bidrar til en bærekraftig utvikling, og som gagnar miljøet.

Artikkel 39

Samarbeid i internasjonale fora

Partene skal bestrebe seg på å styrke samarbeidet om handels- og investeringsrelaterte sider ved miljø- og arbeidslivsspørsmål av felles interesse i relevante bilaterale, regionale og multilaterale fora de deltar i.

Artikkel 40

Gjennomføring og konsultasjoner

1. Partene skal utpeke de administrative enhetene som skal fungere som kontaktpunkt med henblikk på å gjennomføre dette kapittel.
2. Gjennom kontaktpunktet eller kontaktpunktene nevnt i nr. 1 kan en part be om konsultasjoner på ekspertnivå eller konsultasjoner i Den blandede komité i enhver sak som omfattes av dette kapittel. Partene skal gjøre sitt ytterste for å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning i saken. Der det er aktuelt, og såfram det er enighet om det, kan partene søke råd fra relevante internasjonale organisasjoner eller organer.
3. Dersom en part anser at et tiltak truffet av en annen part ikke er i samsvar med forpliktelsene etter dette kapittel, kan den benytte konsultasjoner i samsvar med bestemmelsene i artikkel 43.

Artikkel 41

Gjennomgang

Partene skal jevnlig undersøke i Den blandede komité om det er gjort framgang for å nå målene fastsatt i dette kapittel, og vurdere relevante internasjonale forhold for å finne fram til områder der ytterligere innsats kan bidra til å nå disse målene.»

Alle eksisterende kapitler og artikler som følger etter det nye KAPITTEL 6, skal omnummereres tilsvarende.

Article 4

The reference to “Article 34” in paragraph 3 of Article 33 “Consultations” of the Agreement shall be replaced by “Article 44”.

Article 5

The reference to “Article 36” in subparagraph (b) of Annex VII “Regarding Transitional Rules covering certain Articles of the Free Trade Agreement between the EFTA States and the Republic of Serbia” shall be replaced by “Article 46”.

Article 6

The reference to “Chapter 7” in Article 7 of the Bilateral Agreements on Agriculture between Iceland and Serbia, the Kingdom of Norway and Serbia, and the Swiss Confederation and Serbia shall be replaced by “Chapter 8”.

Article 7

The above amendments shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of the last instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary, who shall notify all the other Parties.

Article 8

The Secretary-General of the European Free Trade Association shall deposit the text of this Protocol with the Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol to amend the Agreement.

Done at Belgrade, this 20th day of May 2015, in one original in English, which shall be deposited with the Depositary, who shall transmit certified copies to all the Parties.

For Iceland

For the Republic of Serbia

For the Principality of Liechtenstein

For the Kingdom of Norway

For the Swiss Confederation

Artikkel 4

I avtalens artikkel 33, «Konsultasjoner», endres henvisningen til «artikkel 34» i nr. 3 til «artikkel 44».

Artikkel 5

I vedlegg VII, «Om overgangsregler for visse artikler i frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Republikken Serbia», endres henvisningen til «artikkel 36» i bokstav b) til «artikkel 46».

Artikkel 6

I artikkel 7 i de bilaterale landbruksavtalene mellom Island og Serbia, Kongeriket Norge og Serbia og Det sveitsiske edsforbund og Serbia endres henvisningen til «kapittel 7» til «kapittel 8».

Artikkel 7

Endringene nevnt ovenfor skal tre i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentet er deponert hos depositaren, som skal underrette alle de øvrige partene.

Artikkel 8

Generalsekretæren i Det europeiske frihandelsforbund skal deponere denne protokollteksten hos depositaren.

SOM BEKREFTELSE PÅ DETTE har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne endringsprotokoll til avtalen.

Utfærdiget i Beograd 20. mai 2015 i ett originaleksemplar på engelsk, som skal deponeres hos depositaren, som skal oversende bekreftede kopier til samtlige parter.

For Island

For Republikken Serbia

For Fyrstedømmet Liechtenstein

For Kongeriket Norge

For Det sveitsiske edsforbund

